

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора історичних наук, доцента, завідувача кафедри історії,
музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету
«Львівська політехніка» Івана Ярославовича ХОМИ
на дисертацію НІКОЛАЄВА Святослава Миколаєвича
на тему «Громадсько-політична діяльність
Володимира Горбового (1899-1984)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю
032 «Історія та археологія»

1. Актуальність теми дослідження.

Відродження забутих і маловідомих імен є важливим завданням сучасної історичної науки. Особливо це стосується тих, хто визначав культурні, освітні, громадські, політичні, військові, державотворчі та інші процеси, які зміцнювали нашу ідентичність, суверенітет, незалежність та соборність. Адже без цих імен було б неможливо вистояти різного роду асиміляційні та шовіністичні процеси, пережити репресії та геноцид, відродити державну незалежність і зростати, як нація. До маловідомих для широкого загалу постатей відноситься Володимир Горбовий, який взяв участь у найскладніших подіях ХХ ст. Його спадщина є добрим прикладом для виховання нових поколінь небайдужих, відповідальних, національно-свідомих та політично стійких українців. З огляду на це, можна вітати появу про нього дисертаційного дослідження. Гадаю це стимулюватиме інших істориків активно досліджувати інші постаті, масштаб діяльності яких схожий до В. Горбового.

Окрім того, актуальність визначається і сучасною актуалізацією відомих, маловідомих і невідомих постатей історії України. Пам'ять про них зміцнює сучасні сили оборони у здобутті перемоги у війні з росією, впевненості суспільства в тому, що ніхто і ніколи не буде забутий. Ми є свідками того, як сучасна Україна бореться за добре ім'я кожного Героя України, в тому числі і за представників покоління В. Горбового. Без сумніву місце В. Горбового на Національному військовому меморіальному кладовищі серед побратимів по УВО та ОУН.

Історіографія та джерельна база засвідчують, що постать Володимира Горбового заслуговує на комплексне наукове дисертаційне дослідження, де буде узагальнено фактичний матеріал, досвід діяльності та боротьби, ув'язнення та подальше життя в радянській тоталітарній системі. Це сприятиме розумінню особливостей і закономірностей становлення та перебігу національно-визвольного руху. Постать В. Горбового повинна зайняти належне місце серед української громадської, політичної та військової еліти.

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Висунуті автором положення у вступі в частині «Наукова новизна ...» цілком відповідають дійсності. Автор дисертації справився з поставленою метою та завданнями і представив наукове дослідження в якому низка положень висвітлено вперше, деякі результати уточнюють вже існуючі дослідження, а також чітко простежується тяглість з попередніми науковими роботами. Зокрема, до суттєвих наукових результатів можна віднести представлення дослідження про В. Горбового у вигляді дисертації, розкриття його діяльності в міжвоєнний період, і тут дуже сильне місце займає регіональний аспект. Тобто, хто творив і розвивав мережу національно-визвольних змагань. До важливих наукових результатів відноситься діяльність В. Горбового в 1939-1941 рр. в німецькій зоні окупації Польщі. Адже, ця постать стала ключовою в діалозі з німцями. Арешт, допити та ув'язнення радянською тоталітарною системою також є особливо цінним здобутком дослідника.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше: системно досліджено юнацькі роки життя В. Горбового; цілісно подано формування діяча в ідейному полі та громадській діяльності; комплексно висвітлено його професійну діяльність від періоду здобуття освіти до участі у політичних процесах 1930-х рр.; висвітлено роль діяча в українському визвольному русі 1939-1941 рр. Чіткого розуміння набули: служба в УГА; утвердження націоналістичних політичних поглядів та залучення до структур українського визвольного руху, здобуття вищої освіти й ступеня доктора права; адвокатська і політико-організаційна діяльність у міжвоєнний період, яка позначилася як проведенням адвокатської практики у Львові, так і активною участю в УВО/ОУН та політичних судових Варшавському і Львівському процесах, арештами й ув'язненням у польському концентраційному таборі Береза

Картузька; діяльність в умовах Другої світової війни та перші післявоєнні роки, зокрема участь в українських підпільних та громадських структурах у Кракові, підготовка державницько-правових документів, арешт і ув'язнення німцями, переїзд до Чехословаччини, арешт і передача спецорганам СРСР; слідство, засудження ув'язнення в Радянському Союзі, перебування в таборах (Ангарлаг, Тайшет, Дубравлаг), відмова від співпраці з радянською владою, спроби домогтися перегляду кримінальної справи; звільнення з ув'язнення, повернення в Галичину, життя під наглядом КДБ в умовах ізоляції від родини, і зрештою, поступове фізичне згасання.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації відповідає кваліфікаційній роботі третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Адже, положення в дисертації опираються на багатий науковий апарат (загалом у списку використаних джерел та літератури 241 позиція). Передумовою для твердження про відповідність є також те, що у вступі чітко сформульовані об'єкт, предмет, мета та завдання. Це засвідчує, що автор добре володіє темою. Відповідно до цього розроблено зміст та методологію дослідження. Все логічно побудовано.

Щодо висновків то вони присутні в кінці кожного підрозділу, розділу дисертації та є загальні висновки. Щодо висновків по підрозділах, то вони нагадують швидше підсумки. Натомість висновки до розділу є повноцінними висновками, де автор чітко вказує на положення, результати до яких він прийшов під час дослідження. Якщо висновки до першого розділу об'єктивно є витриманими та лаконічними, то в наступних розділах інформативні, тобто виокремленні ключові факти та процеси, відповідають змісту та констатуючі. Загальні висновки демонструють, що автор зумів досягнути поставленої мети та завдань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується також їх апробацією на конференціях та публікацією в фахових наукових журналах. Це також свідчить про наукову зрілість аспіранта.

5. Значення для науки і практики одержаних результатів

Значення наукових результатів доцільно розділити по періодах діяльності В. Горбового: демонструють шлях становлення на рівні повіту Королівства Галичини та Володимирії Австро-Угорщини; демонструють шлях

до вищої освіти, професійної діяльності в умовах відсутності української держави та життя під польською окупацією; доповнюють розуміння входження в національно-визвольні змагання в міжвоєнну добу та поєднання легальної роботи з підпільною діяльністю; доповнюють пантеон лідерів українських визвольних змагань в роки Другої світової війни; підсилюють розуміння опору тоталітарній радянській системі після ув'язнення, методів виживання тощо. Отримані дані необхідно використовувати під час патріотичного виховання української молоді та особового складу Сил оборони України.

6. Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Результати дисертації доцільно використовувати краєзнавцям міста Долина, дослідникам Першої світової війни, УГА, Галичини в 1920-1930-х роках, освітніх досягнень українців в еміграції, Союзу українських адвокатів, УВО та ОУН у 1930-х роках, Українського центрального комітету, опору радянській тоталітарній системі, діям радянських органів безпеки проти українського-національно визвольного руху в повоєнні роки, життю борців за незалежність в радянських тюрмах, а згодом у цивільному світі СРСР. Необхідно дані використовувати для студентів освітніх програм з «історії», навчальних курсів з біографістики та повсякдення.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Зміст дисертації розкриває достатньо повну реалізацію мети та усіх поставлених дисертантом завдань. Структура дисертаційної роботи, що складається зі вступу, чотирьох розділів і підрозділів до кожного з розділів, висновків, списку джерел і літератури та додатків, характеризується узгодженістю і науковою обґрунтованістю.

У першому розділі «ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ» розглянуто історіографію та джерельну базу дослідження, а також представлено методологічні засади роботи. Методологія дослідження громадсько-політичної діяльності В. Горбового опирається на міждисциплінарну основу, оскільки концентрує підходи та методи таких напрямів історичної науки як біографістика, соціальна історія, історія національно-визвольних рухів, історія повсякдення.

Другий розділ «ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ» складається з двох підрозділів: Юнацькі роки та початки громадської активності на початку 1920-х років; Діяльність в українському націоналістичному русі міжвоєнного часу. Зокрема, в першому підрозділі розкрито дитячі та юнацькі роки В.Горбового в

рідному селі, Долині та Стрию, а також показано вплив середовищ на його світогляд. Показано службу в австрійській армії, участь у Першій світовій війні, УГА. Саме це в значній мірі стало визначальним для участі в подальших національно-визвольних змаганнях 1920-1930-х років. При тому, що В.Горбовий на відміну від інших членів крайового проводу мав ступінь доктора права.

У третьому розділі «ДІЯЛЬНІСТЬ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ» дослідження виокремлено в три підрозділи: робота у складі ОУН на початку війни (1939–1941); роль у відновленні Української Держави; перебування у нацистському ув'язненні. Так, у першому підрозділі показано громадсько-політичну діяльність у Кракові в українських інституціях і долучення до революційного середовища ОУН. Показано участь В.Горбового в подіях пов'язаних з підготовкою проголошення «Акт відновлення Української Держави». Далі досліджено арешт нацистами, ув'язнення, звільнення та лікування.

Четвертий розділ «ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ» поділений на три підрозділи: арешт у Чехословаччині; Радянський політв'язень (1947–1972); останні роки життя. Показано життя діяльність у Кракові після звільнення з нацистського арешту, спроби організувати порозуміння з польською Армією Крайовою, виїзд до Чехословаччини, арешт радянськими органами безпеки, вирок 25 років, перебування у таборах СРСР, вихід з ув'язнення та життя у рідному селі Оболоння поблизу Долини до смерті. Інтерес викликали дані про подальше вшанування пам'яті В.Горбового у відродженій Україні.

Висновки дисертації відповідають визначеній меті та завданням, констатують результати дослідження та узагальнюють основні результати дослідження. Результати дослідження є достовірними, про що свідчить посилання на джерельний та історіографічний матеріал. Окрім того, наукові результати формують логічний та завершений текст, який підсилений відповідними методологічними інструментами.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Під часу аналізу історіографії доцільно було б більш критично підійти до оцінки досліджень, які опосередковано та безпосередньо стосуються

В. Горбового. Фактично критичний погляд стосується лише праці З. Книша «Розбрат...» (с. 39-40).

2. Доцільно було б розширити неопубліковані джерела. Адже В. Горбовий був достатньо помітною постаттю, як мінімум починаючи від часу початку служби в УГА. Матеріали УГА зберігаються в ЦДІА України м. Львова, ЦДАВОВ та Державному архіві Львівської області. У двох архівах Львова збережено документи, які б краще показали його діяльність у міжвоєнний час.

3. Розкриваючи період створення УВО з серпня 1920 р. і до осені 1921 р. доцільно було б залучити дослідження Івана Хоми, який ввів багато нових джерел, фактичних даних, які суттєво доповнюють праці П. Мірчука та З. Книша.

4. У роботі забагато уваги приділяється загальновідомим процесам створення УВО, СУНМ, ЛУН та інших організацій міжвоєнного часу. Серед цієї інформації дещо губиться В. Горбовий.

5. Дисертація дещо перевантажена припущеннями, що міг робити, чи робив, чи був там В. Горбовий тощо. Вважаємо це зайве, необхідно констатувати про події, процеси та факти, які відбувались і до яких мав відношення В. Горбовий.

6. Не позбавлена робота граматичних та фактичних помилок. Зокрема, на с. 77 у контексті сьогодення написано про Долинський район, однак вже такого району немає, з 2020 р. це Калуський район. У роботі згадується Володимир Гнатевич (с. 96), хоча мабуть йдеться про відому постать Богдана Гнатевича.

Висловленні зауваження не змінюють позитивне ставлення до дисертації та носять рекомендаційний характер.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки і рекомендації викладено в 7 одноосібних публікаціях, серед яких: 4 статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України, 3 праці апробаційного характеру.

10. Висновок

Отже, дисертаційна робота С.М. Ніколаєва на тему «**Громадсько-політична діяльність Володимира Горбового (1899–1984)**» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для історичної науки. Вважаємо, що дисертація заслуговує на

позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Святослав Миколайович Ніколаєв заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

доцент, доктор історичних наук,
завідувач кафедри історії, музеєзнавства
та культурної спадщини

Національного університету «Львівська політехніка»

[Підпис] Іван Хома

Підпис
Всього сержант
Р. Брескелька

